

Med lånad blick

Konsten som verktyg
i en myndighets inre reflektion

Med lånad blick

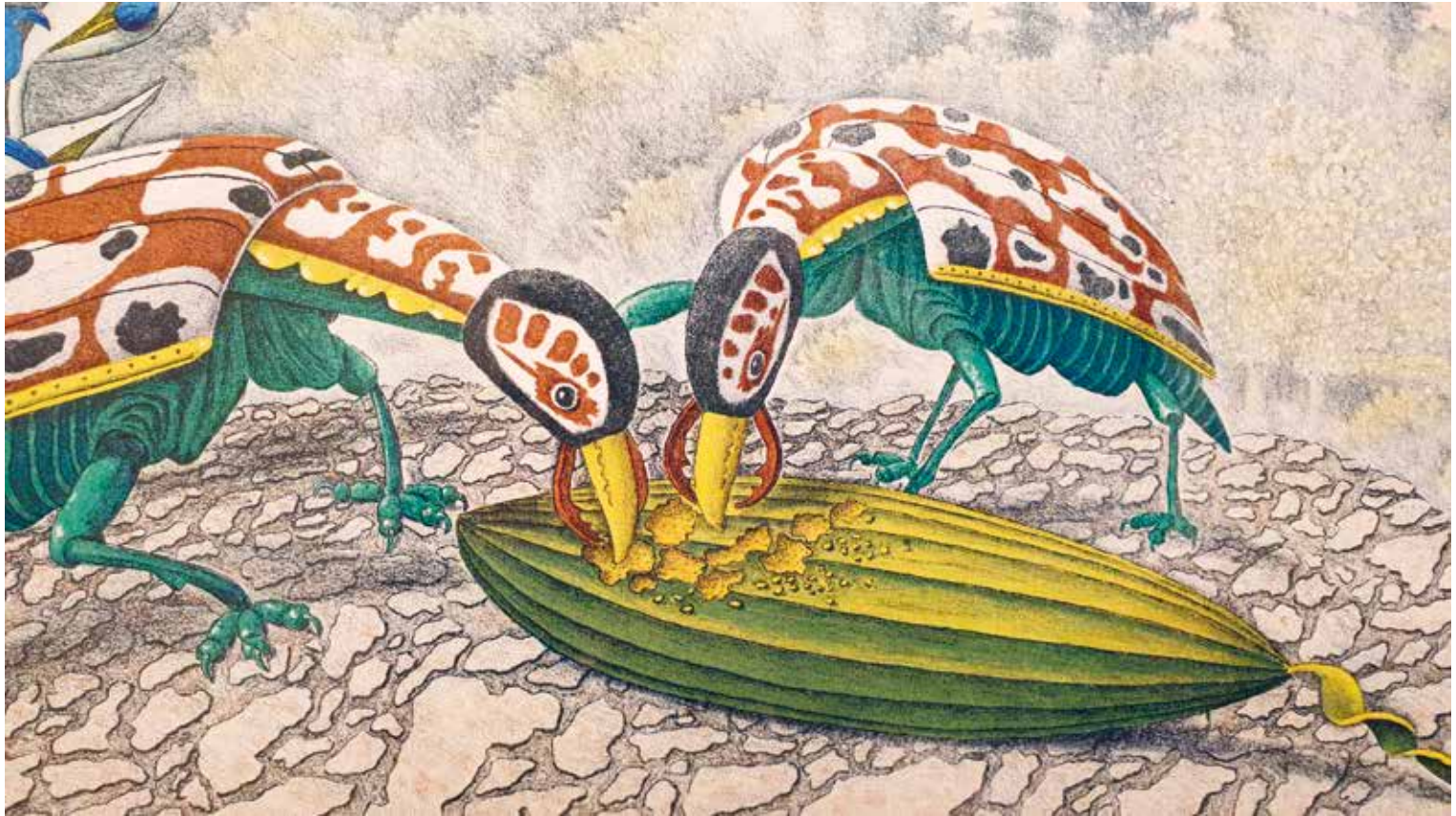
Konsten som verktyg i en myndighets inre reflektion

”Everyday experience can be a work of art”

Yoko Ono

Innehåll

Med lånad blick Konsten som verktyg i en myndighets inre reflektion	5
Bakgrund och förarbete	6
Människans bildspråk	14
Johanna Hästö om sitt konstnärliga arbete	15
Maria Nöremark's dubbla yrkesidentitet	26
Tillvägagångssätt	34
Lungmaskars dans	38
Om bildanvändning	40
Om illustration	42
Att prova olika blickar och perspektiv	44
Framtidsutsikter och filosofiskt inspel	47
Jonna Bornemark: Varför konst?	49
Teckning, reflektion och kroppens kunskap	51
Johanna Hästö om erfarenheterna från projektet Om tänkande och reflektion Konstens (redan) vidgade roll på SVA	59
Slutord	63
Med lånad blick	67

Panorama. Karl Axel Pehrson (1921-2005)/BUS 2021. Foto: Maria Nöremark

Med lånad blick

Konsten som verktyg i en myndighets inre reflektion

Konsten som verktyg i en myndighets inre dialog och reflektion – för att berika förståelse och extern kommunikation. Så formulerades en råddig titel för ett Vinnova-finansierat konstprojekt som ägt rum på Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) under 2020-21. Projektet har på ett öppet sätt undersökt vilken roll konsten skulle kunna ha i verksamheten på SVA utöver att tavlor från Statens Konstråd – oftast med djurmotiv – hänger på väggarna. Tanken har varit att närma sig frågan på en grundläggande nivå och vi har därför lagt stor vikt vid att försöka känna in och fånga upp behov och föreställningar som finns kring konst på SVA som myndighet och arbetsplats.

Med det som utgångspunkt har vi genomfört ett antal olika workshops, samtal, föreläsningar och konstnärliga processer och till sist samlat reflektioner och erfarenheter i den här publikationen som vi nu skickar med SVA och övriga intresserade inför framtiden.

I innovationsmyndigheten Vinnovas utlysning “Residens X” kunde vilken verksamhet som helst ansöka om att bjuda in någon med ”för verksamheten obekanta färdigheter eller nya perspektiv”. Utbytet skulle vara utvecklande för båda parter. En dialog hade tidigare förts mellan SVA:s då nytilträdde generaldirektör Ann Lindberg och Konstfrämjandet Upplands verksamhetsledare Johanna Uddén om att få in mer konstnärliga perspektiv på SVA. De samtalen ledde vidare till en ansökan till Vinnova och att konstnären Johanna Hästö, som också jobbar för Konstfrämjandet, kunde genomföra ett tre månaders residens på SVA med medel från Residens X. Arbetstiden har skett utdraget över drygt 1,5 år med anledning av de pandemi-anpassningar som behövs göras. Även det större utbrott av fågelinfluensa som flankerat pandemin har påverkat arbetet. Koordinator för projektet har varit Maria Nöremark, som utöver att vara veterinär och anställd som biträdande statsepizootolog på SVA är utbildad och yrkesverksam konstnär. Maria är den som kommer ta erfarenheterna från projektet vidare på SVA.

Johanna Hästö bjöds in till SVA, både i egenskap av konstnär och som medarbetare i den ideella föreningen Konstfrämjandet Uppland. Konstfrämjandet, som jobbar enligt devisen “Konst för alla”, verkar för att göra konsten mer närvarande i fler delar av samhällslivet. Samarbetet med SVA har gett föreningen tillfälle att samla erfarenheter inför liknande projekt i framtiden.

Det är Maria Nöremark och Johanna Hästö som utformat projektet och som utgör det “vi” som är avsändare till innehållet i denna publikation – ett vi som samtidigt representerar både inifrån- och utifrånperspektiv. När det står ”jag”, är det Johannas jag som talar, med undantag för de texter som handlar om Marias konst. Publikationen riktar sig både till verksamma på SVA och till andra som kan ha intresse av det arbete som gjorts i projektet. Därför beskrivs ibland saker som kan verka självklara för den som jobbar på SVA.

Vi har velat ta in fler röster än våra egna i projektet. Musikerna Isabell Gustafsson-Ny och Thommy Wahlström, illustratören Aron Landahl och filosofen Jonna Bornemark har bjudits in att medverka i olika delmoment. Vi tackar dem för värdefulla konstnärliga bidrag, tankegoods och handledning. Vi vill även

tacka SVAs generaldirektör Ann Lindberg för förtroendet, Konstfrämjandets verksamhetsledare Johanna Uddén för support under processen och Eva Björkman för publikationens grafiska form. Ett särskilt tack vill vi rikta till alla de medarbetare på SVA som på olika sätt deltagit i arbetet.

Bakgrund och förarbete

Kan det finnas en mening i att öva en konstnärlig blick eller förståelse på en svensk myndighet? Kan tillgång till ett konstnärligt språk vara värdefullt i arbetet på SVA där delar av personalen till vardags står inför frågeställningar och ibland dilemman som gäller liv och död? Kan konsten bidra till att göra oss ännu mer omdömesgilla när vi i våra yrken ställs inför oväntade situationer?

Är SVA ett karantän-sjukhus för väldigt sjuka djur?

För den som aldrig haft anledning att stifta bekantskap med Statens Veterinärmedicinska Anstalt så kan myndighetens namn lätt vilseleda. Hur bekanta är medborgare i allmänhet med olika myndigheters specifika mandat och uppdrag?

För läsare som inte känner till SVA kan vi kort berätta att SVA, är en veterinärmedicinsk expertmyndighet som bidrar med kunskap, forskning och diagnostik i syfte att främja djurs och människors hälsa. Dagligen analyseras mängder av prover i syfte att ta reda på vilka infektionssjukdomar olika djur lider av eller säkerställa att de är fria från sjukdom. Foderprover undersöks för att se att fodret är säkert. Döda djur, allt från hästar, björnar och tumlare till katter och kycklingar obduceras för att ta reda på dödsorsak. Mängder av data analyseras också för att följa och tolka smittspridning och sjukdomsläge både nationellt och internationellt. Forskning bedrivs för att förstå faktorer som påverkar djurhälsa, allt från egenskaper hos virus till beteenden hos människor som påverkar sjukdomsspridning bland djur. Yttrandet och expertutlåtandet tas fram för att besvara frågeställningar som rör djurhälsa. Dessutom finns funktioner och personer som behövs för att allt detta ska fungera. Myndigheten har ca 350 anställda.

Bakgrund

En särskild händelse från hösten 2016 hade inverkan på hur projektet kom att formas. Många kalvar och

lamm hade då fötts med missbildningar orsakade av ett nyintroducerat virus. Utifrån ett foto på ett drabbat djur skulpterade Maria Nöremark, som redan då länge arbetat på SVA, en deformerad kalv i naturlig storlek. I SVA:s reception finns sedan många år en glasfiberko från "Cow Parade" målad av Ulrika Hydman Vallien med ormar och kvinnohuvuden som motiv. Kalven placerades intill denna ko som en tillfällig installation. Nöremarks skulptur var gjuten i polyester och finfördelad marmor, ljusgrå och slät. Installationen väckte reaktioner och kalven fick avlägsnas nästan omgående. Infektionssjukdomar hos djur är SVA:s kärnområde, men skulpturen verkade passera någon form av gräns. En sak som lyftes fram var att den kunde "väcka känslor". Reaktionerna belyste att det inom myndigheten finns olika bild av vad SVA arbetar med och på vilka sätt man kan tala om det på myndigheten, respektive hur man kan eller bör berätta om verksamheten för omvärlden.

Reaktionerna hakade i tidigare diskussioner som förekommit om bildval till SVA:s hemsida. Bilder på sjuka djur hade då valts bort till förmån för friska, även i situationer då innehållet handlat om just sjuka djur och där en bild på ett sjukt djur skulle ha bidragit med information. Ett skäl som har lyfts fram

har varit att en hemsidesbesökare inte ska behöva möta bilder på sjuka djur. Skillnad har gjorts mellan bild och ord, där man med ord osminkat kunnat berätta om sjukdom och symptom.

Ett viktigt förarbete

Döda djurkroppar som kommer i paket med posten och kylskåp fulla med hästskit – en ocean av material för en konstnär, eller?

På senare tid har det blivit allt vanligare med samarbeten mellan konstnärer och forskare. Det kan ske som aktiv del i kunskapsprocesser, i olika utställningssammanhang eller inom ramen för det som kallas för “den tredje uppgiften”, det vill säga när universitet och högskolor delar med sig av och tillgängliggör (sin) kunskap. Vårt projekt på SVA är dock inte något klockrent exempel på detta fenomen då SVA är en myndighet vars uppdrag inte enbart består av forskning och projektet har närmat sig verksamheten som helhet.

När vi började formulera en ansökan till Vinnova insåg vi behovet av ett gediget förarbete, med djup-

gående samtal kring hur projektet skulle utformas. Vi behövde både bli införstådda med varandras förväntningar och fundera över såväl potential som möjliga fallgropar. Hur blir en främmande blick eller ett nytt perspektiv något givande i en verksamhet?

Vad behöver egentligen en inbjuden konstnär känna till eller förstå i förväg? Och vad behövde den inbjudande parten, SVA i det här fallet, känna till om konstnärens bakgrund, arbetsätt och perspektiv?

En sak som var nödvändig för oss att prata igenom var hur man som inbjuden gäst i en verksamhet, där ärenden kan vara belagda med sekretess, får hantera information som man får kännedom om. Hur får bilder eller saker man kommer i kontakt med föras vidare till andra sammanhang? Hur kan man dokumentera sitt arbete när myndigheten är ett skyddsobjekt och det råder fotoförbud?

Johanna Hästö, som tidigare jobbat många år på ett psykiatrihistoriskt museum var bekant med vad det kan innebära att arbeta i en verksamhet som hanterar känsligt material. Hon hade sett hur konstnärer ibland aningslöst och med begränsad kunskap använt sig av “material” hämtat ur exempelvis patient-

journaler, med oreflekterade idéer om att det per se skulle vara en god gärning att "lyfta fram" någon ur historien. Johanna hade också behövt begrunda liknande etiska frågor i sitt eget konstnärskap och därmed ibland fått lov att göra avkall på sina konstnärliga idéer. Även om museet där hon arbetade ofta uppmuntrade konstnärer att ta sig an dess teman så kunde det bli många och långa samtal om konstnärliga förhållningssätt eftersom konsten kan befästa fördomar i samhället likväl som att utmana sådana.

Liknande frågeställningar kände Maria Nöremark igen då hon i sin dubbla yrkesroll vid olika tillfällen reflekterat över att företeelser som ses som "självklara" i ett sammanhang inte är givna i ett sammanhang med andra spelregler. Exempelvis är det inte ovanligt att konstnärer använder material som tagits fram inom forskning utan att nämna vem som genomfört forskningen. Ett annat konkret exempel var då en av Marias medstudenter på konsthögskolan planerade att placera djur i ett utrymme med speglar och att publiken skulle interagera med djuren. Maria nämnde att detta i ett forskningssammanhang troligen hade behövt genomgå en etisk prövning, vilket medförde stor förvåning och reaktioner bland andra studenter. Någon hävdade med emfas att konsten inte ska behöva prövas etiskt.

Vi har båda en erfarenhet av att se och begrunda hur konsten står i relation till en verklighet utanför sig själv och av att behöva väga konsten mot andra perspektiv. Det ville vi ta vara på i projektet. Maria Nöemarks dubbla yrkeskompetens har tjänat en viktig roll som brygga mellan SVA:s och konstens värld både i formulerandet av projektet och under arbetets gång. Under förarbetet etablerades ett förtroende och Johanna Hästö kunde komma till SVA med och hyggliga förkunskaper. Vikten av att i liknande samarbeten lägga en gemensam grund, alltså att redan i ett initialt skede skapa förståelse mellan parterna för de olika verksamheternas villkor och förutsättningar, kan inte nog understrykas för att det ska bli bra och substantiella möten.

Sid. 12. Grottmålning från Cueva de las Manos, Perito Morena i Argentina, ca 9 000 år gammal. Foto: Rudimencial.

Sid 13. Johanna Hästös händer med kol.
Foto: Sara Thorén, Q Image"

Människans bildspråk

Många kan nog haja till när de hör orden “konsten som verktyg”. I samtiden finns en pågående diskussion kring huruvida konsten får finnas till “för sin egen skull” eller om dess existens måste legitimeras genom att den reduceras till ett verktyg för något annat, i allmänhet något som anses mer nyttigt. Denna diskussion utvecklas i filosofen Jonna Bornemarks text på sidan 52.

Även om ett begrepp som “konstnärlig frihet” behöver värnas så är det inte ett övergrepp på konsten som sådan att den ibland används för särskilda syften, exempelvis för att öppna upp för nya tankebanor eller som verkningsfullt grus i ett maskineri. Det finns många konstbegrepp och sätt att tänka kring vad konst är eller kan vara bra för. I projektet har vi utgått från en bred förståelse av konst och konstnärligt skapande som en grundläggande mänsklig impuls. Konsten finns med som en substans i all möjlig mänsklig aktivitet – inte enbart i det vi kallar konstverk och inte enbart skapad av de vi kallar konstnärer. Konst och konstskapande är integrerat i vår sinnlighet och vår begreppsvärld och nära förbundet med tänkande. I flera länder, däribland Italien och

Frankrike, ses kunskap om kultur som en viktig del av den allmänna bildningen – något som rör oss alla. I Sverige däremot har konsten inte samma självklara status. Exempelvis har estetiska ämnen slutat vara obligatoriska på gymnasiet. Samtidigt möter och använder de flesta av oss en mängd bilder i vår vardag.

På sidan 12 finns en bild på en grottmålning från Cueva de las Manos, Perito Morena i Argentina, som bedöms vara ca 9 000 år gammal. Den tidens människor har använt (sina) händer för att göra schablon-avtryck genom att blåsa bland annat rödockra (ett färgpigment framställt ur jorden) över dem inne i grottan. Samma motiv och sätt att skapa avtryck kan ses i grottor på flera håll i världen varav de äldsta bedöms vara 40 000 år gamla. Vi kan såklart inte med säkerhet veta vad dessa tidiga människor avsåg med bilderna eller vilken funktion ritualen fyllde. Men det står ändå klart att bilderna kommunicerar något till oss, trots avståndet i tid. Erfarenheten av att ta rödockra eller ett stycke kol i handen och skapa avtryck kan vi dela med den tidens människor. Vi bär på samma språkliga arv. Människans bildspråk kom före vårt skrivna språk och vårt språk består fortfarande till stor del av bildligt berättande. I boken “Handen och hjärnan: från Lucys tumme

till den tankestyrda robothanden” beskriver Göran Lundborg, professor i handkirurgi vid Skånes Universitetssjukhus, hur hjärnan och handen utvecklats i samspel genom evolutionen och förmodligen ömsidigt drivit på varandras utveckling. Redan innan vi hade ett språk, menar han, hade händerna utvecklats till verktyg för tankens och viljans uttryck. Idag vet man att våra hjärnor fortsätter formas i takt med våra förehavanden. Aktiviteter man gör med handen kan omforma vår plastiska hjärna och forskning visar exempelvis att hos personer som tidigt lär sig spela instrument utvecklas mer komplicerade nervbanor i hjärnan. Vi har alltså anledning att fundera över handens och i förlängningen kroppens roll i såväl vårt språk som i vårt tänkande oavsett vad vi arbetar med. Hur vill vi att våra hjärnor ska formas och utvecklas?

När vi i projektet pratar om *konsten som verktyg* så avser vi verktyg främst i indirekt mening. Det handlar alltså inte om att konstens språk ska ersätta språk som redan används eller att konsten nödvändigtvis ska ha en bestämd funktion eller plats i verksamheten. Istället har avsikten varit att visa på hur konsten kan vara närvarande på olika sätt på en arbetsplats för att mer generellt främja reflektion och vidgad språklighet.

Johanna Hästö om sitt konstnärliga arbete

Johanna Hästö är född 1984 i Säter och utbildad på Konsthögskolan i Umeå och Dömens Konstskola i Göteborg. Hon är idag bosatt i Uppsala och har sin ateljé i Ateljéföreningen Hospitalet i Ulleråker. Så här skriver hon om sitt konstnärliga arbete:

Jag har varit yrkesverksam inom konstfältet i drygt ett decennium, varav de senaste åren på heltid. Jag jobbar brett med allt från teckning och skulptur till performance, text och interaktiva verk och är även engagerad i pedagogiskt och konstfrämjande arbete. Jag jobbar både med att skapa konst själv och med andras konst på olika sätt och samarbetar gärna med andra. Den konst jag själv skapat eller varit medskapare av, har visats på olika håll i Sverige och även utomlands, men på senare tid har jag valt att försöka koncentrera mitt arbete närmare den plats där jag själv befinner mig. Den koncentrationen innebär att blicken får arbeta i djupled, mer långsamt och under en längre utsträckning i tiden. Det här är viktigt. Att jag jobbar mig hemåt betyder inte att jag nödvändigtvis uppehåller mig vid sådant som är personligt för just mig, utan snarare att min egen plats i samhällslivet blir utgångspunkten för skapandet.

Jag vill att konsten ska verka i mig och genom mig mitt i samhällskroppen – sådan som jag är och sådan som samhällskroppen är. Det här är verkligen svårt, för även om jag uppfattar mig själv som samhällsengagerad så har jag samtidigt ett stort behov av att kunna gå in i känsliga konstnärliga processer skyddade från offentligheten. Viljan att erkänna samhället sådant som det är innebär inte att jag omfamnar allt vad samhället är, inte att allt är lika angeläget och inte heller att jag tycker att konsten ska vara ”samhällstillvänd”. Det är oklokt att tilldela konsten en bestämd uppgift eller försöka ringa in konstens roll. Ändå, menar jag, är det viktigt att inte vara alltför ängslig inför att formulera sig konkret kring de värden konsten kan rymma eller generera. Här ska jag försöka föra ett resonemang om detta utifrån min egen bakgrund.

Hela mitt liv har konsten varit en självklar del, både i ett görande (själv såväl som tillsammans med andra) och i upplevelser av konst, samt genom konstnärliga upplevelser av sådant som inte är just konst. Även om konstnärsyrket, med de tuffa villkor som kommer med det, inte varit lätt att ge sig in i, så är själva konsten ändå oskiljbar från den jag är som människa. Jag fick höra att jag var- eller skulle bli

konstnär redan när jag var ett barn. Som 11-åring bestämde jag mig för att revoltera mot min givna roll och frågar mig idag varför? Jag stod visserligen inte ut med förväntningarna, men jag undrar vilken roll det kan ha spelat att konst inte var ett intresse man kunde ha som 11-åring i Säters i Dalarna när jag växte upp? Det fanns inga skapande verkstäder för barn och unga och jag kände ingen som arbetade som konstnär. Som 7-åring hade jag visserligen gått en oljemålningkurs med min pappa, men sedan fanns inget utanför familjen som fångade upp ett sådant intresse som något som gick att utveckla vidare. Elvaåringen var envis och övertygad, men resultatet av att trycka undan min konstnärliga sida resulterade i en depression och jag mådde inte bättre förrän jag som 14–15-åring började teckna och måla igen.

Jag var i klassisk mening duktig på att rita och hade en fallenhet för de flesta liknande hantverk. Det var såklart lätt att få bekräftelse för sådana förmågor, men jag undrar idag om det inte var mer än just skickligheten som vuxen världen kände igen och ville uppmuntra? Jag tror att det var när de vuxna, och ibland även andra barn, betraktade mitt möte med världen runt omkring som de konstaterade att jag skulle bli konstnär. De hade vittring på något som hade med min blick

att göra, ibland kunde det kallas en hejdlös kreativitet, ibland en ovanligt god koncentrationsförmåga, ibland ett stort behov av att berätta och diskutera. Jag tänker på det som behov av respons – av att få vara i dialog med något utanför sig själv. De vuxna såg att något kunde förlösas när jag jobbade på med min blick och mina händer och de kände förtroende för det – för ett barn som skapade, bearbetade världen och kanaliserade saker. Det fanns en viss kulturell bildning i min familj och konst hade ett givet värde, men utöver en moster som arbetade med historiska dramatiseringar så hade ingen haft sitt yrke inom kulturfältet. Fanns det ett arv i vår familj som bara väntade på att förlösas? Kanske, men förväntningen att jag skulle bli konstnär och uppmuntran därtill, kom från alla möjliga vuxna. Kanske var de förmågor de såg i mig något som de flesta av oss bär på, något de kunde känna igen eftersom samma förmågor i varierande grad även fanns i dem själva?

Det är mot bakgrund av det här som jag påstår att konsten finns i vår tillvaro som ett potentiellt verktyg att möta världen med – insprängd i lite vad som helst och framförallt i oss själva – oavsett hur konstvana vi är. Förmågan att få fatt i ett konstnärligt språk och sätt att se på världen kan också stärkas.

När Kaisa Sörén, epidemiolog på SVA, (som du kan läsa mer om längre fram) sa ”Det allra mesta är ju okänt! Och det är så DET ÄR – Det är ju det som är själva motorn i allt.” så kände jag igen något. Ett av de tankespår jag följt på senare år handlar om hur vi som samhällskropp förhåller oss till våra egna brister. Jag uppmärksammar gärna sådant som träder in där något annat saknas. Det är inte så att jag genom min konst söker upp lösningar på problem, snarare vill jag undersöka de utrymmen som kan öppnas upp där det finns en avsaknad av något. Hur lever vi i en ofullständig värld? Jag tar ofta utgångspunkt i något konkret, till exempel en plats, och i den konstnärliga bearbetningen ger jag mig sedan frihet att låta något okänt framträda. Därmed finns ofta lager av fiktion och abstraktion, liksom ett elastiskt förhållande till tid med som ingredienser i det jag gestaltar.

Jag arbetar i nära dialog med ett flertal konstnärskollegor. En ofta återkommande samarbetspartner är pianisten och kompositören Isabell Gustafsson-Ny som har gjort musik till mina teckningar som återfinns i den här publikationen. Under året har vi även arbetat med projektet *Lyssnande blick–Seende öra* där vi haft möjlighet att djupdyka i en process som handlade om gemensamt lyssnande med im-

provisation som metod och filosofen Simone Weils begrepp om uppmärksamhet som ingång, något som även fått färga vårt möte med SVA:s verksamhet.

Här beskrivs några verk:

Ställföreträdande lägereld

Teckningsinstallation/liveteckning,

Konstkuben 2019.

Foto: Sara Thorén Q-Image

Under 2019 gjorde jag utställningen *Ställföreträdande lägereld* i Konstkuben, ett stort tittskåpsgalleri med skyltfönster som flyttar runt i regionen och som drivs av Konstnärernas Riksorganisation i Uppsala län och Region Uppsala. Galleriet stod då placerat i kvarteret Hugin i centrala Uppsala och temat för en serie utställningar var “Stadens självbild i förändring”.

I min utställning utgick jag ifrån frågor om vad vi samlas kring i våra städer när lägereldarnas tid är förbi. Vad vi gör med de förkolnade resterna av en svunnen form av gemenskap? Jag tecknade efter hand under utställningsperioden och genom speglingen i galleriets skyltfönster växte det jag tecknade fram samman med miljön utanför.

Hästö landhöjning

Video 10 min 2018

Idé, text och teckning: Johanna Hästö

Foto och klipp: Ulf Embretsén

Röst: Victor Christola

Ljud/musik: Daniel Westman

I videoverket Hästö Landhöjning kontrasteras landhöjningens storskaliga perspektiv mot, i sammanhanget, små mänskliga steg. Slakten på min morfars sida bodde en gång i tiden på ön Hästö i Österbotten, Finland – en ö som nu upphört att vara ö sedan den med landhöjningens hjälp vuxit samman med fastlandet. Samtidigt har människorna, likt marken under deras fötter, rört sig i strävan efter bättre försörjning, på grund av krig eller av ren nyfikenhet.

Med mina fotsteg tecknar jag i rödockra en framväxande ö. Den antar formen av en galopperande häst och fortsätter expandera för att till slut täcka hela bildytan.

Open Close Me Up: To Shed Skin

Interaktiv performance, Bildmuseet, Umeå 2016

Foto: Helena Wikström, Sebastian Andersson

Under många år var en helkroppsdräkt av blixtlås, som jag samlat och sytt ihop med röd broderitråd, en viktig artefakt i mitt konstnärliga arbete. Sömnaden tog flera år och när dräkten väl var färdig kom jag att möta världen genom den i en noga övervägd serie performativa händelser, vilka kunde ta plats både i konstsammanhang och i det offentliga rummet. Dräkten var ett extra lager hud, en rustning, en övertydlig gräns som lät mig utforska både skydd och exponering i mellanmänskliga möten. När tiden var mogen tog jag av mig dräkten för gott – jag ömsade skinn.

I en interaktiv performance på Bildmuseet i Umeå sprättade jag sedan isär blixtlåsen igen tillsammans med en stor samling människor, varav somliga deltog i själva arbetet medan andra valde att endast bevittna vad som pågick. Det var trångt och svettigt. Situationen påminde om hur maskar och kryp äter en kropp till mull. Något som börjat som något ytterst personligt fick till slut lösas upp genom en kollektiv gärning.

Ställföreträdande talarstol/Talarstol

Skulptur, 3 meter hög, Arkivhuset, Smedjebacken, 2018.

Verket *Ställföreträdande talarstol* (vilket senare bytt namn till bara *Talarstol*) skapades till en minnesutställning för poeten Werner Aspenström. Ett antal konstnärer fick i uppdrag att välja en dikt ur poetens produktion att skapa varsitt verk utifrån. Jag valde dikten *Klockorna* från 1960-talet, där tomma talarstolar står uppställda över jordklotet. I dialog med dikten funderade jag över vad som händer om vi inte intar våra talarstolar, hur ansvar passas framåt till kommande generationer. Jag bar själv på ett barn i min mage vid denna tid och var upptagen med att försöka förstå hur vi kan tillskriva barn mandat och påverkan utan att lägga alltför tunga bördor på deras axlar.

Skulpturen har senare (2020) visats i utställningen *Livet!* på Ulleråker i Uppsala, arr. Konstfrämjandet Uppland.

På Johanna Hästös hemsida kan du läsa mer om hennes arbete: www.johannahasto.se

Maria Nöremarks dubbla yrkesidentitet

Jag är veterinär, epidemiolog och konstnär. Uppräknat i den ordning som mina utbildningar och examina har kommit. Men konstens språk har alltid funnits där, på motsvarande sätt som för Johanna. Att tänka i bild och form och rum, har varit ett parallellt sätt att närma mig min omvärld – handen som har ritat utan att tanken har klätts i ord.

För mig går mina yrken hand i hand, frågeställningar som jag arbetar med i min veterinärmedicinska roll finns ofta också parallellt i min konst – som skisser, bild, skulptur eller texter. Ibland ser jag själv kopplingarna först långt senare, förstår vad bilderna var sprungna ur. Min konstnärliga utbildning och yrkesutövning kan också ge mig andra infallsvinklar i veterinärmedicinska frågeställningar. När jag växlar fokus mellan de två, som var för sig är viktiga för mig, så pågår tankearbetet parallellt. Det är som att det kan hjälpa att låta något få vara ur fokus en stund, att det är då tankarna kommer. I ett möte om planering av provtagning kan handen snabbt göra en skiss som sedan får ta form i ateljén. Medan händerna arbetar i ateljén kan jag få tankar om hur jag vill gå vidare i en forskningsfrågeställning.

Samtidigt upplever jag också att det finns, eller har funnits, en tydlig separation mellan mina två yrkesroller och i vilka sammanhang jag tillkännager mina olika roller. Det har med förväntan och föreställningar att göra, mina egna och andras. Föreställningar om var konsten kan ta plats och spela en roll. Men det finns också en föreställning om personen och vad som kan rymmas inom en och samma individ. När jag efter flera år i veterinäryrket och med en avhandling i bagaget valde att studera konst fick jag både från veterinärmedicinskt håll och från konstnärligt håll frågan om när och varför jag hade bestämt mig för att byta yrke, själv ville jag inte byta utan bara ha ett yrke till och låta konsten få större utrymme i mitt liv.

Det finns gott om förutfattade meningar om vilka yrkeskategorier som är kreativa eller inte, vem som har förmåga att ta till sig komplex information, eller vem som kan förmedla den till sin omvärld. Varför det är så vet jag inte, men jag tror att det har med separation att göra. Att olika yrkeskategorier inte möts och då är vi utlämnade till våra fantasier och föreställningar.

Det bristande mötet tror jag är kopplat till våra föreställningar om var det ena eller andra ska få ta plats – var ska konst få ha en roll? Trots att jag själv vet hur viktig konsten är för mig, har jag inte sett det som att den också skulle kunna ha en självklar plats på SVA. Det var egentligen först genom detta projekt då Johanna och jag hade långa samtal och satte våra tankar på pränt som jag upplevde att konsten fick ett ”grönt ljus” på SVA. Att Johanna kommit ”utifrån” har varit otroligt viktigt för projektets genomförande. Jag hade inte kunnat genomföra arbetet på egen hand eftersom jag bar på starka föreställningar om var mina olika yrkesroller fick ha ett utrymme. Projektet har bidragit till att jag börjat förstå att mina dubbla kompetenser kan vara en resurs i arbetet på SVA.

De två hararna är del av verket *Lagomorfer*, som är ett annat ord för hardjur. Verket består av en installation av tjugotvå skulpterade harar, elva par. Verket har ställts ut vid flera tillfällen och får olika uttryck varje gång genom anpassning av hararnas inbördes placering till utställningsrummet. Hararna är skulpterade i par med olika kroppspositioner, vissa par är i direkt kontakt med varandra medan andra par hör ihop på avstånd. Uttrycket är snabbt och grovt, gipslindor på hönsnät.

I görandet blev själva lindandet betydelsefullt för mina händer, en bekant känsla från min tid som kliniskt verksam veterinär. Även i skulpterandet sitter erfarenheten i mina händer, mina händer vet hur en djurkropp känns. Inom mig kan jag också översätta skulpturens ställning till min egen kropp, var skulle min balans vara eller var skulle tyngdpunkten vara om det var min egen kropp? Vid flera tillfällen har jag fått höra besökare identifiera sig med någon viss individ; "jag är den".

Lagomorfer 2017, Maria Nöremark
Foto: Maria Nöremark

Den rosamålade väderstationen heter *närområde-närtidnärhet*. Verket kom till sommaren 2020, en sommar som präglades av restriktioner på grund av SARS-CoV-2. Det mest påtagliga för mig var avstånden, de avstånd som tidigare hade upplevts ”naturliga” hade reviderats. I det stora och i det lilla. Alla kramar vi inte kramades. Alla gånger vi hejdade oss i steget, backade och höll ut avståndet och fick jobba emot kroppen som var på väg i en annan riktning. Resor som inte restes. Träffar som inte blev av. Stanna hemma.

Ur mina tankar kring det som var föddes ett behov av att bygga en väderstation, inte mätinstrumenten men den lilla byggnaden som inrymmer dem. De manuella mätningar som tidigare utfördes var tredje timme är nu automatiserade, men de små byggnaderna har alltid fascinerat mig, de har något slutet, hemlighetsfullt över sig. Deras syfte är att skydda instrumenten för att de ska kunna ge så korrekta mätningar som möjligt. Upprepade lokala mätningar som bidrar till vår bild av helheten.

Avstånden.

Distansen till platsen som är någon annanstans.

Antalet centimeter eller meter mellan oss.

Det som tidigare var nåbart är utom räckhåll.

Närområdet känns mer påtagligt.

Det absoluta närområdet: din utandningsluft – min inandningsluft.

Händelserna. Vädret. Mötena. Just här.

närområdenärtidnärhet, Maria Nöremark, 2020.
Från utställningen *Livet!* Foto: Maria Nöremark

Den utandningsluft - min vandring

han

~~hätte~~ vara nära mig.

Utöver

Linné

Paul

Det som är några människor.

ett här

närområdenärtidnärhet, Maria Nöremark, 2020.
Från utställningen *Livet!* Foto: Maria Nöremark

Tillvägagångssätt

Hur tog vi då oss an ett sådant öppet projekt i praktiken? Att söka lite random efter ett potentiellt “material” att göra konst av var aldrig ett alternativ för oss. Istället har tanken varit att försöka vara lyhörda och lyssna in behov, frågor och känslor kopplade till konst bland anställda på SVA och att ställa sig till förfogande för dessa behov. Därmed inte sagt att uppgiften för Johanna varit att tillfredsställa behoven eller göra konst på beställning. Tyngdpunkten har legat på att synliggöra konstens roll på SVA idag och möta upp tankar om vilken roll den skulle kunna ha i framtiden.

Johanna Hästö läste filosofen Simone Weil under denna tid och hade Weils begrepp om uppmärksamhet som ett riktmärke för arbetet på SVA.

“Uppmärksamheten består i att bromsa in tanken, hålla den i beredskap, tom och öppen för sitt föremål; i att kvarhålla – i tankens närhet men på ett lägre plan och utan kontakt med den – de tidigare vunna kunskaper av olika slag, som man är tvungen att göra bruk av.”

(s. 75, I väntan på Gud - Simone Weil)

Under den första arbetsmånaden ägnade Johanna mycket tid åt att göra kortare prao-pass, en halv eller en hel dag, i olika delar av verksamheten och genomförde också en mängd samtal, enskilda eller i grupp, med medarbetare. Informellt socialiserande i fikarum kunde öppna upp för fördjupade samtal. Många medarbetare uttryckte avund inför möjligheten att få insyn i andra avdelningars arbete. Tänk om personalen på SVA kunde ha några dagars prao inbyggt i sina tjänster? Vad skulle det kunna göra för förståelsen av varandras arbete och hur verksamhetens olika delar hakar i varandra?

Det var tydligt att det fanns ett värde i att någon rörde sig runt på detta sätt utan en specifik uppgift. Någon sa lite uppfordrande “Men du har ju ett ärende, eller hur?”, vilket naturligtvis var sant, men samtidigt var utforskandet öppet i andra änden och det var viktigt att hålla den tanken levande, även om det kan verka vanskligt att initialt inte kunna redogöra för vad man som gäst i verksamheten egentligen kan “erbjuda”. Johanna hade sin bas på avdelningen för epidemiologi och sjukdomskontroll, vilket medförde att hon kunde gå in i djupare samtal med vissa av de anställda där.

Johanna Hästö och anställda på SVA under samtal i fikarum på avdelningen för epidemiologi och sjukdomskontroll. Foto: Maria Nöremark

Att få en bild av en myndighet med flera hundra anställda är svårt men genom att få prova att hantera kattbajsprov med glasspinnespattel, att fundera över svårigheter vid visualisering av sjukdomsspridningsförlopp, läsa gamla personalbulletiner i SVA:s arkiv, försöka förstå vad ett beredskapsuppdrag innebär eller hur ett fotoförbud ska kombineras med att berätta om myndighetens arbete i sociala medier, sätta aluminiumfolie på glasrör i disk-avdelningen, ta emot och sortera inkommande paket, förgäves försöka boka prao på avdelningen för Patologi- och Viltsjukdomar och mycket mer – så framträdde en rätt tydlig bild av SVA som ett arbetande organ i samhällskroppen för Johanna.

Efter den inledande fasen har arbetet bestått i att skapa en serie workshops, föreläsningar och processer. De flesta aktiviteter har varit öppna för alla som jobbar på SVA, men det har varit helt frivilligt att delta. Från ledningshåll uppmuntrades deltagande, men möjligheten att gå ifrån sina ordinarie uppgifter för att delta i aktiviteter kan variera vilket påverkat vilka som kunnat nås av projektet. Frivilligheten har varit viktig, men samtidigt har vi velat ta tillfället i akt att putta lite på kompetenta yrkesmänniskors föreställning om sig själva. Längre fram kan du läsa om en

konstnärlig process vi genomfört med Kaisa Sörén, som är epidemiolog på avdelningen för epidemiologi och sjukdomskontroll. Hon sade sig vara den minst kreativa person som gick att hitta på hela SVA.

Projektet har inte haft som primärt syfte att skapa konst, men att inte låta det få lov att ta konstnärlig form vore samtidigt märkligt. SVA är ju en naturvetenskapligt präglad myndighet vilket gör att den språkliga traditionen kan skilja sig en hel del från den Johanna Hästö, som är konstnär, är fostrad i. Samtidigt är dessa språkmiljöer del av ett och samma språkliga arv och del av samma samhälle. Det är just mötet mellan sådana olikheter som Vinnovas program Residens X kunde ta fasta på. En av de saker vi velat undersöka är om konsten kan bidra med fler språkligheter än de gängse i verksamheten på SVA. Att ha en konstnär på plats under en period kan betyda olika saker beroende på hur konstnären jobbar. För Johanna Hästö är tecknandet en viktig del i hur hon orienterar sig.

Vi hade önskat att vi kunnat genomföra fler aktiviteter där själva görandet, tex genom teckning skulle fått utgöra grunden för samtal och reflektion. Under processen med Kaisa Sörén kunde vi se hur det egna fysiska konstnärliga görandet skapade en direkthet in

till reflektioner som inte är lika lätta att komma till på annat vis. Att försöka skapa något innebär alltid ett visst risktagande. Den nerven är inte dum att ta vara på om syftet är att reflektera och tänka.

Pandemins intåg knappt en månad in i projektet och de påföljande restriktionerna försvårade vårt arbete avsevärt. Många medarbetare på SVA beordrades till hemarbete. Att “mingla runt” bland de anställda som Johanna gjorde i början blev plötsligt en problematisk metod när vi alla förväntades hålla distans. I början av projektet kunde Johanna både skapa- och ta vara på tillfällena att bygga förtroende och locka med sig medarbetare ut ur deras bekvämlighetszon, vilket vi såg som ett viktigt värde med hennes närvaro på SVA. Detta påtalades också av flera anställda.

När pandemin kom var det inte lätt att på distans skapa det nödvändiga förtroende som hade behövts för att locka in personer som inte redan är konstvana att delta i projektet. Vikten av att faktiskt vara på plats fysiskt och dela sina dagar med de anställda kan inte underskattas i det avseendet. Det kan vara ett stort steg för många att fatta en krita eller kolbit att göra avtryck med. På samma sätt kan det vara ett stort steg att ens börja tänka på konst som något som angår

en själv. Funderingarna kan vara många och det kan sitta ett motstånd i kroppen. Vad är meningen med att göra det här? Kommer jag att avslöja att jag “inte kan”? Vad är det som förväntas? Det här trodde jag aldrig jag skulle bli “utsatt för” i min yrkesroll.

Vi hade en teckningsworkshop på gång som utformats riskmedvetet med tanke på pandemin, men det var få som anmälde sig jämfört med våra andra aktiviteter och vi valde till sist att ställa in den eftersom det kändes svårt att ta hand om workshop-situationen på ett tillräckligt bra sätt. Det var också viktigt att stanna upp och begrunda varför intresset varit lågt. Trots att vi i inbjudan varit noga med att förklara att det var en övning för att öva seendet och att inga förkunskaper krävdes, fick vi i efterhand veta att uppfattningen “Jag kan ju inte rita.” hade påverkat valet att inte anmäla sig, även för personer som deltagit i andra aktiviteter som vi arrangerat. Distansarbete och kommunikation över nätet gjorde det väsentligt svårare att skapa det förtroende som behövdes för att få till deltagande. Erfarenheten visar på betydelsen av den personliga närvaron. Att Johanna Hästö hade möjlighet att vara på plats på daglig basis under den inledande fasen var avgörande för projektets genomförande.

Lungmaskars dans

Johanna Hästö:

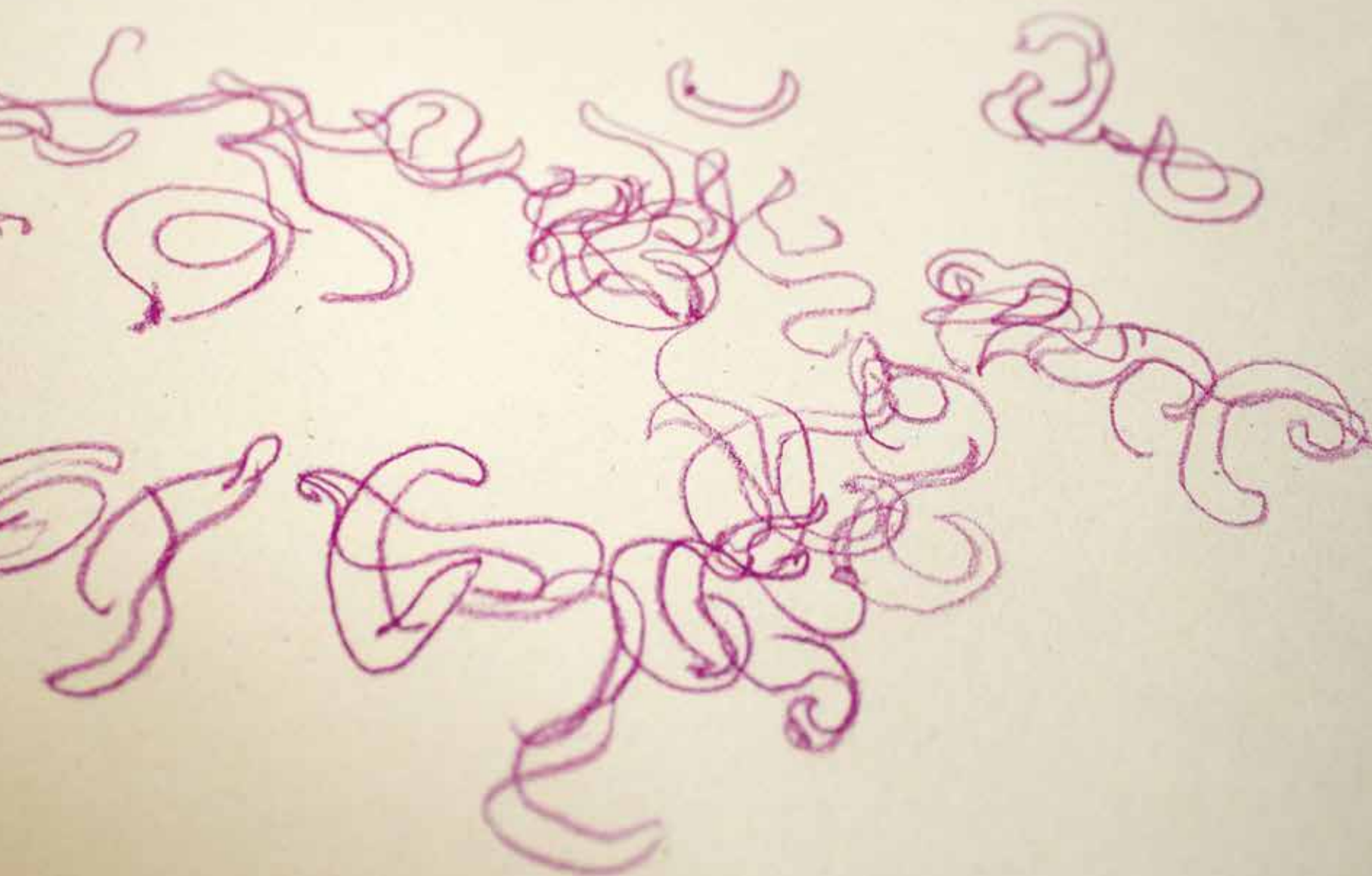
En av de anställda på parasit-labbet uppmärksammar mig på hur otroligt osannolikt det är att maskarna över huvud taget ska finna sin väg ända fram till mikroskopet, men att de ändå faktiskt gör det. Hundvalpen i vars bajs just dessa lungmaskar påträffats är avlägsen för mig när jag lutar mig fram över mikroskopet. Linsen ger ett avgränsat och isolerat rum och här dansar en livsform. Hur relevant vore det att lasta dessa maskar för onda avsikter? Just i detta rum dansar de, kränger av och an. Medryckande i sin kroppslighet, mjukt drar de ihop sig och sträcker ut, rullar ihop sig, sträcker ut igen.

I min ungdom hade jag en sambo som var ljudkonstnär. Han hade en demokratisk inställning till ljud och ibland påstod han faktiskt att det var vackert när jag sjöng. Kanske är det på liknande sätt som jag inte kan låta bli att njuta av lungmaskarnas dans, även om jag vet mycket litet om deras perspektiv och även om jag förstår att dessa små liv kan vara ett sattyg för den hund som de bosatt sig i?

Lungmask, *Crenosoma vulpis* är en parasit som dyker upp nästan varje dag på SVA:s parasit-labb. På SVA:s hemsida går det att läsa följande:

”*Crenosoma vulpis* är en parasit som är vanligt förekommande hos räv och som även diagnosticeras regelbundet hos hund. Även andra hunddjur och grävling kan vara värddjur för *Crenosoma*. Masken är 1-1,5 cm lång och ljus till färgen. De vuxna maskarna lever i bronkerna och bronkiolerna där honorna producerar ägg som kläcks redan i andningsvägarna. Larverna kommer sedan att hostas upp, sväljas och komma ut med avföringen. Larverna äts upp av en snäcka eller snigel som utgör så kallad mellanvärd för masken. En hund eller räv smittas sedan genom att äta mellanvärden eller slicka i sig slem från den. Från det att hunden/räven infekteras tar det cirka tre veckor innan larver kan påvisas i avföringen.”

Lungmaskars dans, teckning, 2021, Johanna Hästö.

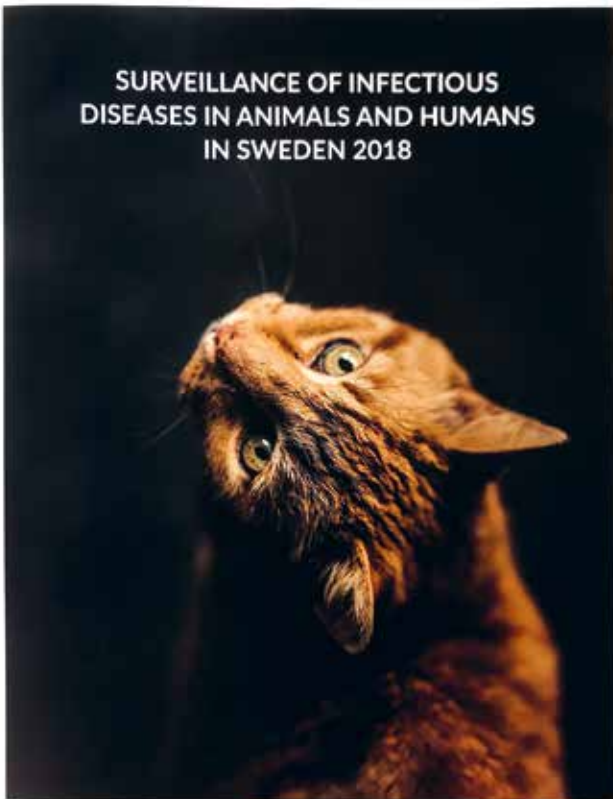
Om bildanvändning

I en workshop om bildanvändning tog vi oss an frågor om bild som meningsbärande medium både generellt och specifikt i SVA:s verksamhet. Vi diskuterade hur alla bilder faktiskt är meningsbärande på ett eller annat sätt. En bild kan inte vara innehållslös eller säga "inget". Även om tanken kan vara att infoga en bild enbart som "dekoration" eller för att "lätta upp texten" så kommer bildvalet påverka hur texten tas emot. Vi samtalade kring olika funktioner som användning av bild kan ha och hur olika syften kan påverka ett bildval. En avsikt med workshopen var att uppmärksamma att man faktiskt gestaltar saker i den verksamhet som bedrivs på SVA. I de ord och bilder vi väljer och de sammanhang vi skapar så formas berättelser oavsett om vi är medvetna om det eller inte. Vi pratade också om hur bild och estetik finns i text, även i den text som strävar mot saklighet och berörde också hur värderingar kan komma fram i bildval även om en text i sig är saklig. Vidare samtalade vi om känslors möjliga roll i det berättande som finns på SVA. När är det önskvärt och inte att skapa eller anspela på känslor? Vilken roll bör känslospelande ha eller inte ha i SVA:s bildanvändning? Kan känsla och saklighet gå hand i hand?

Vi tog en titt på en av SVAs viktigaste årliga publikationer, sjukdomsövervakningsrapporten, för 2019. På framsidan möter en katt betraktarens blick. Den är fotograferad ovanifrån och liksom snett bakifrån mot en mörk bakgrund. Att just en katt figurerade på denna framsida hade att göra med att det under året varit ett utbrott av salmonella bland katter. Workshop-deltagarna fick ventilera sina spontana tankar och känslor inför bilden. Det stod klart att de flesta i rummet uppfattat bilden väldigt olika. Någon sa att katten ingav förtroende genom att den mötte ens blick. Men verkar den inte lite lurig och opålitlig, replikerade en annan. Är den kanske uppstoppad, undrade en tredje.

Vad ser vi med våra olika utgångspunkter och kunskaper? Vad påverkar vår förståelse av en bild i ett visst sammanhang? I projektet har vi velat ta vara på de olikheter som kan finnas i inifrån- och utifrån-perspektiv när vi undersökt språkligheten på SVA. Vad präglar blicken hos en epidemiolog, en patolog eller en biomedicinsk analytiker på SVA, respektive blicken hos en orolig djurägare? Sådan grundförståelse för hur vi uppfattar och handskas med bild påstår vi är fundamental för en myndighet som SVA. Vad är en vardaglig- respektive en extrem bild, och

**SURVEILLANCE OF INFECTIOUS
DISEASES IN ANIMALS AND HUMANS
IN SWEDEN 2018**

SVA
Statens veterinärmedicinska
ansaltsstyrelse

**Jordbruks
verket**
Sveriges lantbruksdepartement

Infektionsmedicin
Sveriges lantbruksdepartement

Livsmedelsverket
Sveriges lantbruksdepartement

132

till 800 stycken och stundom på en dag 3 till 4. Den numera aflidne Colani i Pontresina hade inalles dödat 2,800 stycken. Genskött erinrar mycket om getkött, som om sommarn för främlingen ofta utges för det förri; med hjortarternas kött har det ingen likhet. Gensent uppnår en vikt af 25 till 46, någon gång till och med 45 kilogram.

(J. H. Bloisina.)

Fåret.

De vilda fårens lefnadsätt är lika med getternas. För oss, som endast känna det tama genom slaktillståndet förfläde fåret, gäller det som en typ för ödmjuk dumbhet, likgiltig fredlighet och reflexionslös lydnad, utan karaktär och egen vilja, utan munsterhet och individualitet. Vi känna ju för öfrigt fåren endast som nummer i en hjord, som handlar liksom en viljelös massa under ett främmande, påtvingat inflytande och blindt följer den valde fårens nycker och infall, han må vara en bock, en hund eller en människa, allt efter omständigheterna. Det vilda fåret är emellertid alldeles olik det tama; det är ett intelligent, i ungdomen utomorientligt ystert, vid framskriden älder modigt djur, som springer och klättrar vigt och är otröttligt i sitt löpp; ingen fjällslutning är det för brant, ingen timme obestiglig. Såsom bebyggare af de höga och nakna fjällkedjorna te sig fåren i det hela taget likt getterna; de äro kånhända endast i ännu högre grad sällskaplige, ty de hålla sig gärna i större flockar och låta med lätthet föra sig af sina vaksamma och omtänksamma förre. De sälla sig också synnerligen lätt till människan. Emellertid, medan andra djur genom samlifvet med människan gått framåt i fråga om ut-

för vem? Vad skiljer ett veterinärmedicinskt innemåte från en köttbit i kyldisken på affären? På SVA produceras och hanteras både bilder som enbart används internt och sådana som är del av myndighetens kontakt med omvärlden. Vilken kunskap och medvetenhet behövs i olika sammanhang för att kunna göra ett lämpligt bildval?

Deltagarna fick i uppgift att jämföra text och bild i avsnittet "Fåret" i Anton Stuxbergs bok "DJURRIKET för hem och skola" från sent 1800-tal med den dagsaktuella artikeln om får på Wikipedia och fundera över språkligheten i de olika artiklarna. Hur förmedlas något och till vem? Hur lätt eller svårt var det att ta till sig innehållet och varför?

Några deltagare berättade efter workshopen att de aldrig hade tänkt eller talat om bild på det här sättet. Kanske tar vi de bilder vi har runt oss lite väl mycket för givna? Vad skulle hända om kritiskt tänkande kring bildanvändning på ett tydligare sätt integrerades i fler medarbetares profession?

Om illustration

När vi startade projektet och Johanna Hästö började röra sig runt på SVA och prata med medarbetare så kom det snabbt frågor om hon kunde hjälpa till att göra illustrationer till olika trycksaker, t.ex. enkäter. Även om syftet med projektet inte har varit att Johanna skulle utföra illustrationer så har det känts viktigt att fånga upp frågor och funderingar kring just illustration. Vi bjöd därför in en lokal yrkesverksam illustratör vid namn Aron Landahl till projektet. Aron utför allt från naturvetenskapligt korrekta illustrationer till mystiska bilderböcker och egna konstnärliga projekt. I en kommande bok uppmärksammar han saker som man ofta inte lägger märke till i gatubilden, såsom olika parasiter hos katt. Aron har illustrerat boken "Titta Rödluvan!" som Barbro Lindgren skrivit och gjort över hundra illustrationer till fack-tidningen Socionomen.

Under en zoom-föreläsning berättade Aron om sitt arbete, hur det går till när man anlitar en illustratör, vad som gör att ett samarbete mellan uppdragsgivare och illustratör fungerar bra eller inte och saker man kan behöva tänka på om man vill anlita en illustratör.

Kattens parasiter, akvarell, 2020, Aron Landahl.

PARASITER HOS KATT

1. Katt (*Felis catus*)
2. Kattspolmask (*Toxocara cati*)
- 2a. Spolmask i avföring
3. Igelkottsfästing (*Ixodes hexagonus*)
4. (*Toxoplasma gondii*)
5. Lus (*Felicola subrostratus*)
- 5a. Lusägg

Aron tecknar ofta fabeldjur. I tidningen *Socionomen*, där ämnet för en artikel kan vara mellanmännsliga situationer, blir detta ett effektivt grepp både för att skapa spänning och en viss distans – ett fiktivt lager som förflyttar fokus en liten bit ifrån det som i själva verket ska förmedlas och på så vis blir innehåll- et, som i denna tidning ibland kan vara av känslig karaktär, lättare att ta till sig. Vi samtalade om att man på SVA också hanterar en hel del känsligt material som behöver förmedlas på olika sätt och vilka saker man behöver förhålla sig till i val av bilder. Om människor i Arons tappning blir fabeldjur – vad skulle hända om man gör tvärt om på SVA där de som står i fokus redan är djur? En diskussion uppstod kring hur vissa djurrättsaktivister använder sig av just sådant bildspråk. Kanske finns andra sätt att låta konstnärliga grepp leda tanken en liten bit ifrån just det man vill förmedla för att markera ett allvar eller tillgängliggöra ett innehåll? Vi pratade också om det handgjordas potential kontra fotografi och vad olika uttryck gör med vår uppmärksamhet och våra associationer, något som kommit upp i flera av de samtal vi haft under projektet.

Att prova olika blickar och perspektiv

Allmän förkovran i konst och kultur kan visserligen ha ett egenvärde på en arbetsplats, men i det här projektet har det varit viktigt att de aktiviteter vi gjort och den konst vi visat i föreläsningar och workshops på ett eller annat sätt är relevant i relation till den faktiska mångfacetterade verksamhet som bedrivs på SVA. Det betyder inte att vi valt att visa konst med djurtema. Snarare har avsikten varit att bredda tanken om hur konsten på många olika sätt kan vara en dynamo för reflektion och diskussion inom en organisation som SVA.

Även om konsten kan utmana och kanske till och med kännas farlig så kan den i rätt sammanhang leda till samtal om saker som kanske kan vara känsliga att prata om utan ett yttre “objekt” som inte i direkt mening har med verksamheten i sig att göra. På så sätt kan konsten ibland trigga en mental förflyttning som öppnar upp för att närma sig det egna arbetet med ny blick.

I en workshop kallad “Att prova olika blickar och perspektiv” presenterades deltagarna inledningsvis för en varierad skara konstnärers verk, främst sam-

tida sådana. Vi tittade bland annat på konstnärskonferens i Kanslibyrån, som använder sig av en myndighetsetetik i sina lågmälda konst-aktioner där de vill främja "positiv irrationalitet". Vi läste poetiska instruktioner för möjliga konstverk av fluxus-konstnären Yoko Ono, vi såg oljemåleri av Jenny Carlsson och pratade om hur Hilma af Klint på förmiddagarna tecknade anatomiska veterinärmedicinska bilder för sin försörjning, medan hon ägnade eftermiddagarna åt andligt måleri.

Därefter fick deltagarna sitta två och två och kartlägga konstnärlig potential som de kunde komma på på SVA och i sitt eget arbete. I nästa steg blev uppgiften att ge ett fiktivt uppdrag till någon av de konstnärer vi tidigare tagit del av. Vem av dessa skulle man vilja ge i uppdrag att förvalta den konstnärliga potentialen? Varför eller varför inte? Vilken kunskap eller konstnärligt förhållningssätt ville man att konstnären skulle ha för att förvalta den konstnärliga potentialen väl? Förslagen och funderingarna var många: Hur skulle det låta om Yoko Ono bjöds in för att göra konst av ljuden på avdelningen där SVAs labb-utrustning diskas eller för att formulera en platsannons vid rekrytering av nya medarbetare?

Musikern och tonsättaren Thommy Wahlström bjöds in för att göra en musikalisk tidsresa som började i vallåtar på kohorn och spilopipa för att sedan transformeras över i en fri improvisation på sopransaxofon. På detta följde ett samtal om huruvida de djur som genom historien lystrat till vallmusik kan tänkas ha fått en konstupplevelse av musiken. Genom deltagarnas samlade kunskap om djur, biologi, musik och konst utvecklades en diskussion med många infallsvinklar i ett gemensamt försök att tänka kring denna fråga. Det fanns bland deltagarna en stor nyfikenhet och öppenhet inför varandras perspektiv. Ett värde med workshoparna har varit att personer från olika delar av SVA:s verksamhet kommit i samspråk med varandra som annars kanske inte hade gjort det. Att mötas över en fråga eller ett material som inte i direkt mening är förenat med en bestämd arbetsuppgift, men som ändå på ett allvarligt sätt engagerar en som yrkesmänniska, kan vara frigörande för tanken.

Framtidsutsikter och filosofiskt inspel

Jonna Bornemark, professor i filosofi vid Centrum för praktisk kunskap på Södertörns högskola, har bjudits in i projektet och kommit att bidra på flera sätt. Hon höll en välbesökt och uppskattad zoom-föreläsning för SVAs anställda och har även handlett oss i vår process. Jonna har också skrivit två tänkvärda dialoger om vad konsten egentligen har på en myndighet att göra, vilka återfinns på nästkommande uppslag i denna skrift. Jonnas kritik av den samhälleliga fixeringen vid mätbarhet, mallar och kalkyler har riktat ljus mot några av samtidens mest avgörande frågor. Hennes filosofiska inlägg har på ett genomgripande sätt påverkat samhällsdebatten och i konkret mening haft inverkan på hur man i nyare modeller för styrning börjat återinföra begrepp som tillit.

I de båda böckerna *Det omätbaras renässans: en uppgörelse med pedanternas världsherravälde* och *Horisonten finns alltid kvar* tar Jonna Bornemark spjärn emot tänkare från renässansen för att undersöka samtidens mätbarhetsiver och det mänskliga omdömet. Hon uppehåller sig särskilt vid 1400-talsfilosofen Nicholas Cusanus tanke om förnuftet som

uppdelat i ett kalkylerande och ordnande *ratio* och ett *intellectus* vars uppgift är att stå nära relation till horisonter av icke-vetande och fånga upp vadheter (vad är viktigt?). *Intellectus* undersöker också *ratio*s kategorier och omförhandlar dessa. Bornemark skriver:

*“En tid som glömmer bort intellectus roll i förnuftet och kunskapssökandet är alltså möjlig. När *ratio* allena misstas för förnuft har det ingen väg inom sig själv att komma till intellectus. Men det innebär inte att intellectus därmed har försvunnit. Människan lever inom horisonter av icke-vetande som hon måste stå i ständig kontakt med, oavsett om hon är medveten om det eller ej.”*

Medarbetare på SVA gav under föreläsningen uttryck för att de känt av hur New Public Management satt sina spår i verksamheten och hur tilliten till det professionella omdömet successivt minskat i takt med detta. Jonna kunde möta upp dessa tankar och på samma gång lyfta fram frågor kring vad konsten kan ha med detta att göra. På vilka sätt har medarbetare på SVA möjlighet att odla sin relation till *horisonter av icke-vetande*? Går det att främja den sortens förmåga inom ramen för ett myndighetsutövande? Kan

konstens närvaro bidra till att skapa den sorts miljö där människor/medarbetare får odla omdömesförmåga och tillit?

Under vår handledning med Jonna samtalade vi om de erfarenheter som gjorts i projektet, motstånd vi tampats med och hur saker som prövats och de rörelser som satts igång kan leva vidare på SVA, respektive inom Konstfrämjandet. Jonna kunde sätta projektet i ett större sammanhang och det var värdefullt att få hennes vakna utifrånblick på saker vi stött på under arbetet. En viktig sak hon uppmärksammade oss på var frågan: Vad kan vara giltigt som ett resultat eller ett fynd? I ett så öppet och prövande projekt som detta är det viktigt att inte ha en förstramrad bild av vad som gått bra respektive dåligt, utan att försöka se på händelser och utfall som meningsfulla i egenskap av riktningssgivande erfarenheter.

Under handledningen deltog förutom Maria Nöremark och Johanna Hästö även Johanna Uddén, verksamhetsledare på Konstfrämjandet Uppland, SVA:s generaldirektör Ann Lindberg och Isabell Gustafsson-Ny, som är musiker och som komponerat musik utifrån de teckningar Johanna Hästö skapat för projektet. Maria Nöremark har nyligen till-

trätt en tjänst som processägare för Kunskapsstöd och kommunikation på SVA. I det arbetet kommer saker som framkommit under projektet kunna tas vidare på olika sätt.

Konstfrämjandet Uppland när en idé om att utarbeta tillvägagångssätt för att jobba med konst på människors arbetsplatser och projektet på SVA har genererat många värdefulla tankar inför framtida försök av liknande slag. Vi pratade även om hur Johanna Hästö som konstnär kan förvalta erfarenheterna i sitt konstnärskap och dessa samtal bidrog till att hon nu påbörjat en master i praktisk kunskap vid Centrum för praktisk kunskap, vid Södertörns högskola, där Jonna Bornemark är verksam.

**Jonna Bornemark:
Varför konst? Del 1**

A: Konsten är hotad, vi måste få vårt eget utrymme!

B: Ja, fast vilka är ”vi”?

A: Vi som håller på med konst, vi som verkligen förstår den och älskar den.

C: Elitist, konsten är för viktig för att låsas in i reservat, vi måste använda den, få alla att känna sig delaktiga. Konst gör oss friskare och stärker demokratin.

A: Men resonerar man så blir ju konsten bara ett instrument för en massa andra syften, konsten har ett egenvärde!

B: Hm, står valet alltså mellan att antingen värdera konsten för konstens egen skull, separat från all samhällsnytta, eller att se den som ett instrument för att uppfylla andra värden?

D: Nej, jag tycker det viktigaste med konsten är att vi har en plats som kopplar bort oss från vardagens alla bekymmer, där vi kan slappna av och tänka på något större.

B: Så det tredje alternativet är alltså konst som underhållning eller självförverkligande bortom samhällsbygget. Missar vi inte något här?

A: Konsten kan något som den kalkylerande rationaliteten inte kan. Detta kunnande är livsviktigt.

C: Men det är väl just därför som den behövs i samhället?

B: Ja, men nu tycker jag ni hittat ett spår! Ursäkta D, konsten binder oss faktiskt till något större, men kanske inte bortom samhället utan som grund för att vi alls ska ha en kultur. Det konsten kan kanske är att relatera till världens oändlighet och fånga upp vad som är viktigt, vad som behöver sägas som vi glömmer att säga, vad vi behöver se som vi i vardagen blir blinda för? Konsten skapar oss som kulturella varelser, som kan äta, bo och älska på så många olika sätt.

A: Så konsten är inte ett instrument för redan färdiga värden, utan ett samhälles sätt att kritisera och omskapa de värden vi alltid måste ha för att vara människor.

C: Men därmed är det också något som angår alla och som inte bara kan låsas in i ett ”konsten för konstens egen skull”.

D: I så fall är det alltså mer grund än topping.

B: Ja, vi tänker så lätt på konsten som det högsta steget i Maslows behovstrappa, självförverkligandet efter att alla grundläggande behov är tillgodosedda, men utan kultur är vi inte alls människor och vet inte hur vi ska leva.

A: Då är konsten inte grädden på moset, utan tallriken som moset ligger på.

Varför konst? Del 2

A: Men att ta in en konstnär på en myndighet kan väl ändå inte vara annat än en instrumentalisering av konsten? Blir det inte mest att köpa sig lite status eller ge medarbetarna en chans till rekreation?! Eller kanske blir konstnären reducerad till någon som kan göra lite fina illustrationer?

B: Tror du verkligen arbetsplatsen om så lite? Kan det inte få en viktigare roll än så?

C: Men det är väl jättebra om konsten kommer in på fler arbetsplatser! Det odlar ju hälsa och demokrati.

B: Men nu halkade du väl tillbaka igen? Är det inte ännu viktigare att konsten kan visa på något som myndigheten inte kände till? Konsten är inte sig själv om målen redan är satta.

D: Det låter läskigt, vågar de verkligen det på en myndighet? Har de handlingsutrymme nog för att kunna testa något sånt?

C: Tydligen, de har ju testat! Men det krävs nog verkligen mod idag att dra igång en verksamhet som man inte från början kan sätta upp färdiga riktlinjer och mål för.

A: Kan konsten både behålla sin integritet och öppna dörrar? Kan den vara kritisk och bli lyssnad till?

B: Jag tror faktiskt det, om den odlar en nyfikenhet

och får med sig andra i den nyfikenheten. Konstens fördel är ju att den inte redan vet så den behöver inte skriva någon på näsan. Men den har något annat, nämligen praktiker för att ur icke-vetandet se något nytt. Den har gedigna traditioner av tekniker, metoder och förhållningssätt.

A: Praktiker som också ständigt förändras för att vara levande.

C: Praktiker som den faktiskt kan dela med sig av!

D: Något sånt skulle vi behöva på min arbetsplats också, den har frusit fast i sina manualer, matriser och kvalitetsmätningar.

Teckning, reflektion och kroppens kunskap

Kaisa Sörén arbetar sedan länge som epidemiolog på SVA och kallar sig hellre sakkunnig än expert. Under ett samtal frågade Johanna Hästö henne hur hon förhåller sig till det okända, varpå hon svarade: “Men det allra mesta är ju okänt och det är så det ÄR. Det är det som är själva motorn i alltihop.” Samtidigt sade sig Kaisa vara den minst kreativa person som gick att hitta på hela myndigheten. Hon uttryckte också en önskan om att utmana den idén om sig själv och det fick bli utgångspunkt för en konstnärlig process. Vad menar vi egentligen med ordet kreativitet? Är kreativitet en egenskap, en mänsklig förmåga som de flesta har eller kanske ett förhållningssätt som kan tränas eller stimuleras? Vilken roll kan kreativiteten ha i de olika sorters arbete som utförs på SVA?

Vi träffades i ett projektrum i Ateljéföreningen Hospitalet i Ulleråker och processen fick ta avstamp i en liten skiss, gjord med kulspetspenna i ett anteckningsblock, som Kaisa gjort under kursen Statstjänstemannarollen några år tidigare. I ett av den kursens moment hade deltagarna fått i uppgift att visualisera sin syn på just statstjänstemannarollen. Kaisa visade

skissen under samtalet med Johanna och redogjorde klarsynt för varför den såg ut just som den gjorde:

“Kärnan i uppgiften man har som statstjänsteman är en fyrkant, en tung fyrkant. Man behöver också ha en förmåga att runda av den fyrkanten, men det är likväl en fyrkant, inte en fyrkant i en cirkel. Spröten representerar förmågan att hämta in saker från samhället runtomkring. De försvinner inte bara ut i intet utan avslutas med distinkta små cirklar. Dessa symboliserar urskillningsförmågan – att förstå vad det är som ska hämtas in eller vad som behöver beaktas.”

Med skissen som utgångspunkt fick Kaisa nu i uppgift att göra en konstnärlig bearbetning av figuren för att se om det gick att komma ännu närmre det hon ville uttrycka. I ett första steg fick hon gå upp i skala. Hon sade sig vara nervös till en början, men när hon fick se att pappret hon skulle rita på var 1,5 meter brett och ännu längre på höjden så var hennes reaktion: “Jaha, får man jobba med kroppen? Men då är det ju lugnt!”. Kaisa, som är van vid att rykta hästar, grabbade kolbiten och ritade säkert upp figuren på nytt i stor skala.

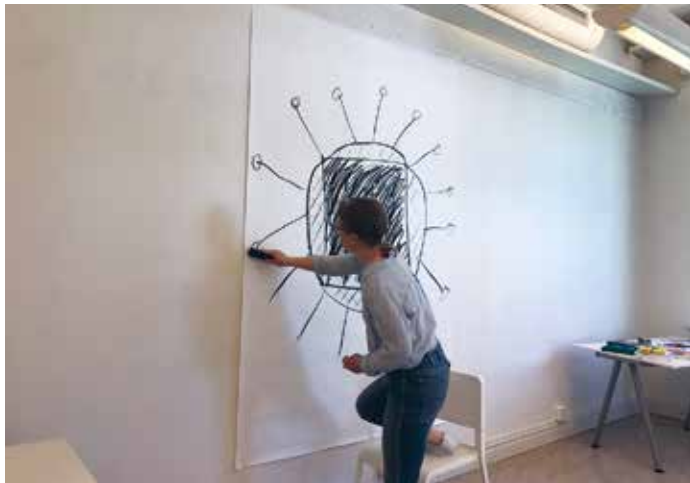
Till vänster: Kaisa Sörén på sitt kontor. Till höger: Maria Nöremark och Kaisa Sörén i samtal om Kaisas första storformatsteckning, Ateljéföreningen Hospitalet, Ulleråker.

När figuren plötsligt var i mänsklig storlek kunde vi känna hur den gjorde en fysisk påverkan på oss i rummet. Den var plötsligt påträngande och mer anspråksfull. Kaisa beskrev skillnaden i hur det varit att fylla ytan inne i fyrkanten i den lilla kulspetsteckningen mot i detta format med kol. I det större formatet stod hon plötsligt inför fler frågor om hur det kunde göras. Att ytan skulle vara svart eller åtminstone mörkare än de andra delarna tyckte Kaisa var viktigt för att markera att detta är själva kärnan varifrån resten sedan byggs på. Kärnans yta skulle vara mörk men inte helt kompakt. Kaisa beskrev hur detta för henne representerar något stabilt och grundat, att uppdraget är betydelsefullt. Om figuren skulle ha en massa så skulle den väga åtminstone tjugo kilo, menade hon. De ord Kaisa förknippar med kärnan kan, enligt henne, verka tråkiga: pålitlighet, trovärdighet, rätts-säkerhet, vetenskapligt baserat, allt det som man ska stå för som statstjänsteman och även det som någon ska kunna förvänta sig av en person i den rollen. Vi pratade om sättet hon tecknat på och som inte precis var i linje med dessa ord. Johanna uppfattade handlaget som temperamentsfullt och med en personlig prägel. Kaisa menade då att det personliga var viktigt – att hennes personliga koppling till kärnan var det som var grejen här. Figuren kunde enbart repre-

sentera hennes relation till yrket även om den kanske kan vara intressant att fundera över även för någon annan.

Vi tittade på målningar av Hilma af Klint, som kompositionsmässigt kunde relateras till Kaisas bild och hon fick i uppgift att fundera över vilka färger figuren skulle ha om den vore i färg. Här blev det plötsligt svårt. Kaisa hade förvisso en inre bild där figuren framträdde med tydliga färger men när vi skulle försöka få ut den på papper så var det inte alls självklart. Vi hade enbart torr- och oljepastellkriterior att tillgå, vilket inte var idealiskt och vi gick ner i format för att kunna göra snabba tester. Det var tydligt att både material, kunskap och tid saknades för att få fram det Kaisa såg i sitt huvud. Kanske var det mindre formatet också hämmande?

Här blev det viktigt att göra en avvägning hur vi skulle gå vidare. Våra arbetstillfällen kunde inte ta så mycket av Kaisas arbetstid i anspråk. Att lära sig blanda färg, med blöta färger, tar mycket tid och man behöver förhålla sig till torktider och dylikt. Vi beslutade oss därför att ge upp färgexperimenten och jobba vidare där det kändes som att något "brände till". I konstnärliga processer behöver man ofta göra sådana val. Vid

nästa tillfälle hade vi åter spänt upp stora teckningspapper på väggen. Vi knöt en ögonbindel om Kaisas huvud och bad henne rita sin figur ytterligare en gång, nu utan att se vad hon själv ritade.

I grundläggande konstundervisning är detta ett välanvänt knep för att jobba med sitt seende. Olika former av "blindteckning" används framför allt inom kroki-teckning där man studerar en levande modell i rummet. En övning kan vara att enbart titta på modellen och inte på pappret medan man tecknar, en annan att teckna med "fel" hand. Genom att sätta vår värderande blick ur spel kan vi träna på att teckna det vi verkligen ser istället för det vi tror att vi ser och på så sätt få kontakt med fler delar av vår erfarenhet när vi ritar. Det är således inte fråga om icke-seende utan snarare ett vidgat eller skärpt sådant.

När vi inte har möjlighet att utvärdera handens jobb medan arbetet pågår blir vi i många fall mer koncentrerade på uppgiften, mindre fördomsfulla och mer förlåtande inför vår egen förmåga. Paradoxalt nog visar sig detta i många fall vara en nyckel till att teckna bättre. Även om handen hamnar vid axeln och ögonbrynen på hakan så brukar sådana teckningar få en särskild nerv och förmedla raffinerad kunskap

om motivet. Genom blindteckningen kan vi, oavsett om vi är konstnärer eller ej, öva oss i att ta oss an uppgifter med en sorts koncentration som inte är så starkt präglad av kontroll. Jonna Bornemark påstår, med stöd i Nicholas Cusanus, att vi alla behöver odla intellectus-praktikerna och stå i relation till ständiga horisonter av icke-vetande. Blindteckningens linjer utgör kanske inte en yttre horisont som vi omringas av utan möjligen horisonter integrerade i hela bildytan – horisonter som i sin tur står i relation till det vi kan påstå är vår kunskap?

Kaisa tecknade intensivt, kände sig fram och orienterade sig mot papprets ytterkanter. Det går ofta rätt snabbt när man inte själv ser vad man ritar. Man måste vara helt koncentrerad, annars tappar man bort sig. Klart! Av med ögonbindeln. Nu hängde båda versionerna där bredvid varandra och Kaisa, som tidigare varit nöjd med den första bilden skratade och sa att den nu framstod som skolboksversionen. Hon vände sig mot den nya bilden "Det är ju så här det är i verkligheten i vårt arbete. Men man behöver skolboksversionen också som utgångspunkt att väga verkligheten emot."

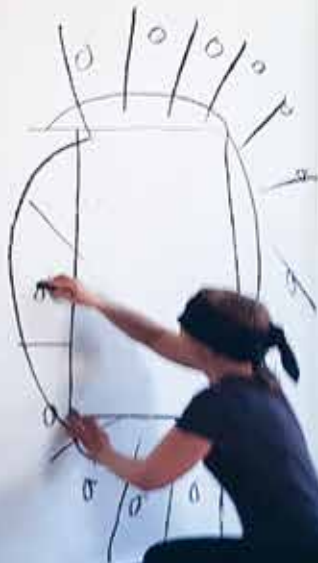
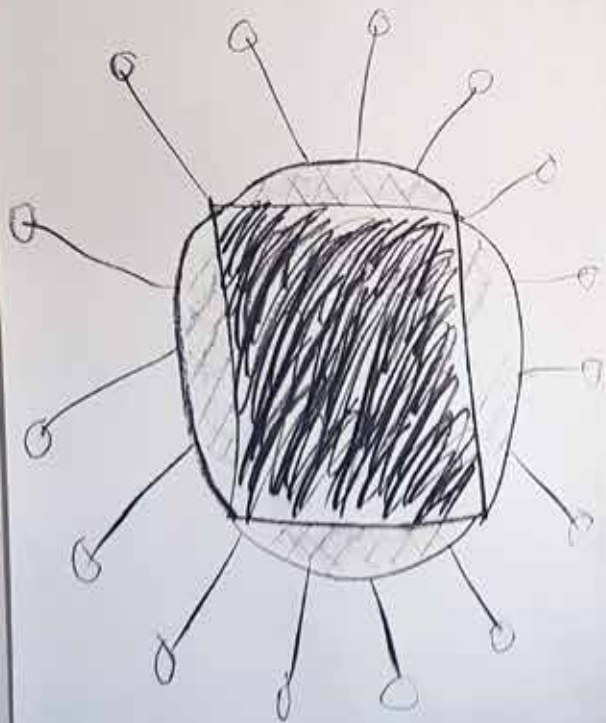
I sista steget bad vi åter Kaisa ta på sig ögonbindeln, släppa taget om själva figuren och enbart fokusera på densitet, rörelse och riktning för att teckna statstjäns-temannarollen. En ganska annorlunda bild trädde fram, även om moment kunde kännas igen från de tidigare. Kaisa benämnde delar av bilden som en givande och snirklig- men också jobbig dans som man inte riktigt styr över själv och där man är beroende av sin motpart. Själva görandet eller handlandet placerade hon i denna dans och kopplade den vidare till det hon i sin tidigare figur kallat för avrundningar. Bilden innehöll också distinkta och bestämda streck som hon kallade för aktiva och viljestyrda utblickar, "blicka hit, blicka dit...". Dessa moment är, enligt Kaisa, aktivt idéstyrda och observanta på omvärlden. De ger energi i arbetet snarare än tar. Vi diskuterade hur man får linjer att framstå som distinkta och samtidigt lätta och målinriktade och hur svårt det kan vara att i en bild gestalta det som känns självklart inuti en själv.

Vissa delar ansåg Kaisa ha hamnat "fel" i bilden, men dessa tjänade reflektionen nästan ännu bättre än om de hamnat mer rätt då Kaisa fortsatte förhandla bilden med sin blick. "Det här är ju kärnan så den borde vara i höjd med min mage. Då borde de här andra delarna ligga högre än vad de gör...".

Kaisa konstaterade att hon, trots att hon upplevde övningen som väldigt svår, kände sig bekväm både med tecknandet och med att reflektera om sitt arbete utifrån sina teckningar. Vi pratade om kroppen som bärare av kunskap och erfarenhet och hur det fanns som en öppen kanal mellan det kroppsliga tecknandet och Kaisas tankar. Kanske var hennes vana vid att hålla på med sin häst verkligen hjälpsam i övningen. Kommunikationen mellan människa och häst har sin egen språklighet i det fysiska mötet. En sorts tydlighet som kan vara intressant att begrunda även i andra sammanhang.

Maria Nöremark och Kaisa Sörén som jobbat tillsammans i flera år upptäckte hur övningarna utgjorde en grund för en ny form av reflektion och samtal kring det gemensamma arbetet.

Foto: Johanna Hästö, Maria Nöremark.

Johanna Hästö om erfarenheterna från projektet

Jag flyttade till Uppsala för några år sedan och känner nästan bara kulturarbetare här. Egentligen trivs jag inte särskilt bra när sammanhang blir alltför homogena så ett av skälen till att jag ville göra projektet på SVA var att jag var nyfiken på att få komma som främling till en för mig obekant verksamhet. Det är lätt att bli blind för de värden som runt en själv är självklara och blind för sitt eget språk. I mötet med SVA:s verksamhet har konsten blivit mer synlig för mig. Kanske genom att den ställts i tydligare relation till sådant som inte gör anspråk på att vara konst. Även om det säkert går att rikta en konstnärlig blick mot nästan vad som helst så är det inget självändamål att göra det och det kan vara en skön insikt för en ständigt arbetande konstnärshjärna.

Det var dock inte helt bekvämt att komma okunnig som gäst in i en professionell sfär där jag varken var hemma i den fysiska miljön eller i språkmiljön. Vad är provocerande att säga här? Vad blir jag provocerad av? Vad blir jag uppmärksam på som jag inte kände till? Vad menar anställda som säger si eller så? Hur används ord som "alternativ" eller

"kontext" i olika sammanhang? Det är lätt att tänka på sitt eget språk som "normalspråket" men i mötet med ett nytt fält kan det bli tydligt hur sammanhangsbundet ens eget språk är. När jag besökte de olika sektionerna så insåg jag snart att SVA inte är en enhetlig språklig miljö utan flera överlappande. Utan att själv ha en lojalitet någonstans noterade jag betydliga skillnader i samtalskultur och jargong mellan olika avdelningar och såg ibland hur dessa skillnader kunde skapa missförstånd avdelningar emellan. Det är intressant att fundera över vad som skulle kunna överbrygga sådana dissonanser i språk och kommunikation.

Att jag kopplat samman mitt konstnärskap med SVA:s verksamhet under en tid har varit givande på många plan, även utanför själva projektet. Jag har upplevt mig mer förankrad i det samhälle som mitt konstnärliga skapande är en del av. Genom att jag har fått vara gäst i en verksamhet där det mesta av det arbete som pågår fortfarande är mer eller mindre främmande för mig har jag haft en ständig påminnelse om allt vad som ständigt pågår bortom mina horisonter och som faktiskt angår mig även om det är i indirekt bemärkelse. Jag ser detta som ett sätt att försäkra mig om att inte bli för navelskådande i

mitt konstnärskap. Vid någon punkt kom jag på mig med att säga “vi” då delar av SVA:s anställda börjat kännas lite som min flock. Det var en angenäm känsla men samtidigt blev min impuls att backa lite. Vi har i projektet försökt vara noga med att ta vara på inifrån- och utifrån-perspektiv i projektet och därav var assimilering inte ett mål. Men jag får erkänna att jag knappast skulle tackat nej till en statlig anställning som konstnär på en myndighet om en sådan erbjuds mig. Den dagen det händer kommer nya frågor gällande konstens möjliga autonomi behöva ställas. Vad är det som gör det så kontroversiellt att tänka att man skulle anställa någon som konstnär på exempelvis SVA, eller att en kommun ska ha en “egen” poet?

Om tänkande och reflektion

Under en av våra workshopar kom jag i samspråk med en medarbetare på SVA som arbetar med mänskliga faktorer inom veterinärmedicinsk forskning:

Forskaren: “Tänka! Det kan jag ju inte göra på arbetstid!”
Jag: “Va? Varför inte? Jag trodde forskare ägnade sig mycket åt att tänka.”

Forskaren: “Men alltså då skulle jag ju behöva lägga mig här på golvet och...”

Jag: “Vad skulle hända om du gjorde det?”

SVA är en expertmyndighet som ska vara uppdaterad om det senaste kunskapsläget inom sitt fält och man är också med och utvecklar kunskapsläget. Myndighetens kunskap sitter inte enbart i organisationen, i dokument eller databaser. Den bärs ofta av enskilda medarbetare som med hjälp av sin kunskap, erfarenhet och sina professionella omdömen ska vara en resurs för samhället. Vilken roll har tänkande i detta bärande och odlade av kunskap? Vad behöver vi för att vara tänkande varelser? Jag förutsätter att tänkande i själva verket har en viktig roll i verksamheten. Är det kanske icke-tänkande som kan kännas så fel på en arbetsplats? Om jag kunde garantera att jag kommer tänka ut något verkligt produktivt om jag lägger mig på golvet så kanske det vore mer okej att göra det? Men liggandet är ju ingen garanti för tänkande och rent visuellt kan det förstås se ut som att jag (bara) latar mig. Här kommer en liten bomb från konstens värld: Det kan vara fundamentalt viktigt att försättas i rätt tillstånd för att något nytt ska kunna födas.

I den del av samhället där jag har min hemvist, kulturfältet, är det få som skulle höja ett ögonbryn över att någon behöver lägga sig på golvet eller soffan för att tänka en stund. Inte heller för att någon tar en promenad under arbetstid för att tänka över något eller ladda ny energi. Det ses för det mesta som en självklar del av ett seriöst konstnärligt arbete att känna in vad som behövs för att komma vidare och att icke-produktiva sträckor är nödvändiga. Promenader är ofta min mest produktiva aktivitet när det handlar om att tänka, föda idéer, se samband eller komma i rörelse gentemot problem som kan verka statiska. På min matta på golvet i ateljén lägger jag mig flera gånger om dagen och söker där ett tillstånd där jag kan upplåta mig till arbetet utan att streta på, vilket emellanåt är en nyckel framåt. Samtidigt är det inte alltid lätt –inte heller som konstnär– att skapa sig den sortens utrymme. Men, det här är viktigt: Jag har anledning att tro att min hjärna inte fungerar på avsevärt annorlunda vis än de flesta av medarbetarna på vilken svensk myndighet som helst. En slående likhet som jag noterat är att vissa av de som arbetar på SVA tycks jobba i enlighet med något jag förstår som ett kall. Jag känner igen detta från mitt eget yrke. Även om varken människors eller djurs liv står på spel i mitt jobb så kan känslan av tyngd och angelägenhet vara påtaglig och utgöra en stark motor i

arbetet. Samtidigt har ett sådant arbetssätt sällan några gränser och kanske behöver de yrkesmänniskor som drivs av passion eller starkt engagemang ibland hjälp på traven att skapa luft, andningshål eller helt enkelt hjälp att jobba mindre.

Som samhällsmedborgare skulle jag gärna se att de personer som jobbar på våra myndigheter har utrymme att verkligen tänka –både korta och långa tankar– i sitt arbete, på samma sätt som detta kan vara avgörande för den som arbetar i äldreomsorgen, skolan eller på en tidning. Det är för mig skrämmande att föreställa mig att någon som har ett viktigt ansvar i sitt yrke inte skulle ha utrymme att tänka på arbetstid. Samtidigt finns föreställningen om att det personliga helst inte ska ha en plats på jobbet. Men vad händer om det professionella tänkandet behöver flytta hem till yrkesmänniskors privatliv för att ha en plats? Alla skulle säkert inte hålla med ovan nämnda medarbetare, men hennes kommentar synliggör ändå något basalt. Hur skapas utrymme för reflektion och allvarlig begrundan för anställda på SVA? Behöver medarbetare ta hand om dessa bitar på sin fritid eller finns sådant utrymme i själva arbetet? Finns lämpliga rum, möbler, konventioner?

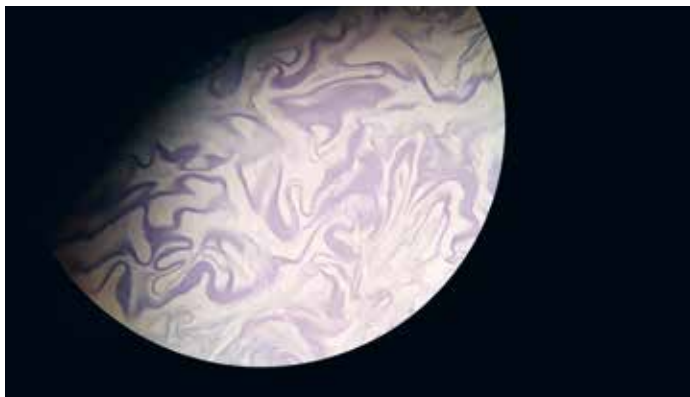
Konstens (redan) vidgade roll på SVA

Människor har ofta ett rikt inre liv och konsten kan på så vis ha en mer betydande roll i en verksamhet än vad som är synligt. Det har varit intressant att ta del av de sätt olika medarbetare på SVA åkallar konsten i sitt arbete. I de samtal jag hade under våren 2020 stod det klart att konsten inte bara prydde myndighetens väggar utan fanns med som aktivt perspektiv i många medarbetares vardagliga arbete, såväl medvetet, som omedvetet. Under ett samtal med medarbetarna på sektionen för lantbrukets djur, inriktning fjäderfä, som bland annat jobbar med obduktioner av fåglar, lyftes tankar om hur man som patolog arbetar med blicken som främsta arbetsredskap. Det är med hjälp av blicken man ska göra omdömen, orientera sig i vad som behöver göras och "läsa" den kropp man har framför sig. Medarbetarna berättade att under en obduktion är man som patolog helt koncentrerad på själva uppgiften, men att blicken samtidigt ibland registrerar mer än vad som behövs. Det är förstås en stor och viktig fråga var gränsen går för vad som egentligen "behövs", men hursomhelst samlar den arbetande människan på sig bilder och processar dessa vidare utanför själva obduktionssituationen. Arbetet innebär ibland att man behöver se saker som gör ont att se, intryck som man sedan bär med sig.

Jag noterade i detta samtal och även vid andra tillfällen att SVAs medarbetare ibland verkar göra en konstnärlig bearbetning av saker de sett eller upplevt i sitt arbete, om än bara för sin inre blick. Som om det fanns en konstnärlig impuls som kickar in när något är i behov av den sortens bearbetning. Stämmer det? Har den impulsen i så fall någon funktion för det arbete man utför eller är det (bara) en biprodukt?

Flera anställda har också fört fram att de ibland får konstupplevelser i sitt arbete trots att det som skapat intrycken inte i sig är konst. Mikroskopiska rymdlandskap, histologiska snitt, parasiter ingjutna i plast – bilder och föremål som i grunden finns för att de har en funktion i arbetet kan samtidigt ge den som hanterar dessa något på ett konstnärligt plan. Här blir det förstås intressant att ställa frågor om hur vi kan förstå värdet av detta för en verksamhet som SVA. Är konstupplevelsen något som står i vägen för det arbete som ska utföras eller något som bör förstås som en aktiv del i yrkesmänniskans arbete med sin blick? Kan en konstupplevelse som i sig inte strävar mot att reda ut saker ändå bidra till ett naturvetenskapligt kunskapande? Kanske har en mänsklig blick behov av att göra konstnärlig bearbetning av intryck i sitt vardagliga arbete? Kan skönhetsupplevelser vara till gagn i en arbetsuppgift? Många

medarbetare har visat bilder som de sparat och som de berättat att de återvänder till gång på gång. Bilder som trigger ens fantasi eller inger förundran. Vi har pratat om dessa bilder som kartor över det okända, bilder som hjälper oss navigera genom tillvarons omfattande icke-vetande.

Ylva Lindgren arbetar på avdelningen för Patologi och Viltsjukdomar. Hon har med sin mobil fotograferat muskelmagens koilinskikt på en 9 gram tung fågel, via ett mikroskops okular.

Slutord

Vinnovas Restidens X, som möjliggjorde Johanna Hästös vistelse på SVA, är ett nära nog genialt samhällsutvecklande program eftersom det ger ett så stort mandat för de involverade parterna att forma projektet i efterhand. Vi kan efter projektet påstå att det är en utmärkt idé att stimulera den sortens öppna relationsbygge som grund för utveckling. En sak vi dock blivit varse är att det tar tid att bygga professionella relationer, i synnerhet när man ska ta vara på olikheter. De tre månader vi från början planerat in hade inte kunnat generera den substans som en längre tidsperiod möjliggjort. Genom att projektet på grund av pandemin och sjukdomsutbrott på djursidan tillåtits dra ut på tiden har tankar och processer kunnat fördjupas.

Så vilken roll kommer konsten ha på SVA i framtiden? Vi lämnar med varm hand över den frågan till SVA:s generaldirektör Ann Lindberg.

Ann Lindberg:

Någon sa att det är vår bristande föreställningsförmåga som gör att vi inte reagerar, eller reagerar alltför sent, på krypande kriser. Att vi gör för lite, eller väntar på att någon annan ska göra något. Som med klimatförändringen, eller antibiotikaresistens med för den delen. Vi behöver liksom något annat än siffror, något annat än grafer och riskanalyser, för att agera innan krisen blir akut. Vi behöver insikter och erfarenheter som vi kanske aldrig kommer att kunna få i förväg. Och som vi helst inte vill ha. Men som vi behöver för att verkligen drabbas. Och agera. Kan konsten vara det språk vi behöver tala?

Omvärlden förändras fortare än någonsin. Vi behöver följa med för att inte backa, ständigt omdana oss, ifrågasätta och skapa nytt som gör nytta. Innovera. Kunskapen har vi; den är djup, förgrenad, mångbottnad och solid. Allt på en gång. Vad tillför en konstnärs lins?

Kanske nyfikenhet. Att aldrig upphöra att förvånas, förundras, att vilja veta mer. Att vrida och vända, se det osedda, upptäcka det lilla i det stora och det stora i det lilla.

Och mod. Att inte backa för det som är annorlunda, utmanande. Att stå ut med ovissheten. Att agera utan att veta allt. Att blicka mot horisonten och fortsätta färdas mot den.

Jag tänker att Johannas residens och de frågor som har belysts både under projektet och i denna text på något sätt visar att konsten finns i och mellan oss, hela tiden. Och att den kan fånga det som inte låter sig fångas på annat sätt. Att den behöver tid och reflektion för att framträda. Den behövs för att vi ska vara grundade i det vi yttrar oss om, det vi tar ställning till. För att vi och vår kunskap ska nå sin fulla potential.

Jag ser fram emot att se konsten bo in sig på SVA! Inte som tavlor på väggarna, utan som ett högt och uppspänt valv där allas tankar är möjliga och välkomna, där vi växer som kunskapare – och som människor.

Med lånad blick

Johanna Hästö har gjort teckningar utan att titta på bilden medan hon ritar. Hon har däremot tittat noga på det som hon avbildat och varje bild har utgångspunkt i olika konkreta saker i SVA:s verksamhet. Hon har tecknat på plats på SVA:s parasit-labb och på avdelningen för patologi och viltsjukdomar, använt enstaka bilder från SVA:s Instagram som förlagor och även tecknat en död sidensvans som hon fann på sin kolonilott.

I nästa steg har pianisten och kompositören Isabell Gustafsson-Ny* skapat musik utifrån Johannas teckningar. Under sitt residens på SVA har Johanna fått en närmare inblick i verksamheten, medan Isabell i sin tur är mindre bekant med den samma. De konstnärliga impulser som kommit ur SVA som arbetande organ i samhällskroppen får på detta vis färdas vidare genom lager av abstraktion i den större språkliga värld som myndigheten är en del av.

Musiken kan du höra på den här länken:
<https://bit.ly/med-lanad-blick-musik>

Björn och blåbär tecknat under obduktion på avdelningen för patologi och viltsjukdomar.

Utsikt från SVAs trikinlabb.

Ett antal teckningar finns med i denna publikation. Fler finns att se på Johanna Hästö's hemsida: <https://bit.ly/med-lanad-blick-blindteckning>

*Isabell Gustafsson-Ny (f. 1990) är pianist och kompositör. Hon är uppväxt i Gagnef och utbildad vid Kungl. Musikhögskolan i Stockholm. Isabell är framför allt verksam inom fältet för jazz och improvisation. Under året har hon bland annat turnerat med folkmusikern Sara Parkman och med sitt eget band Rotsystem.

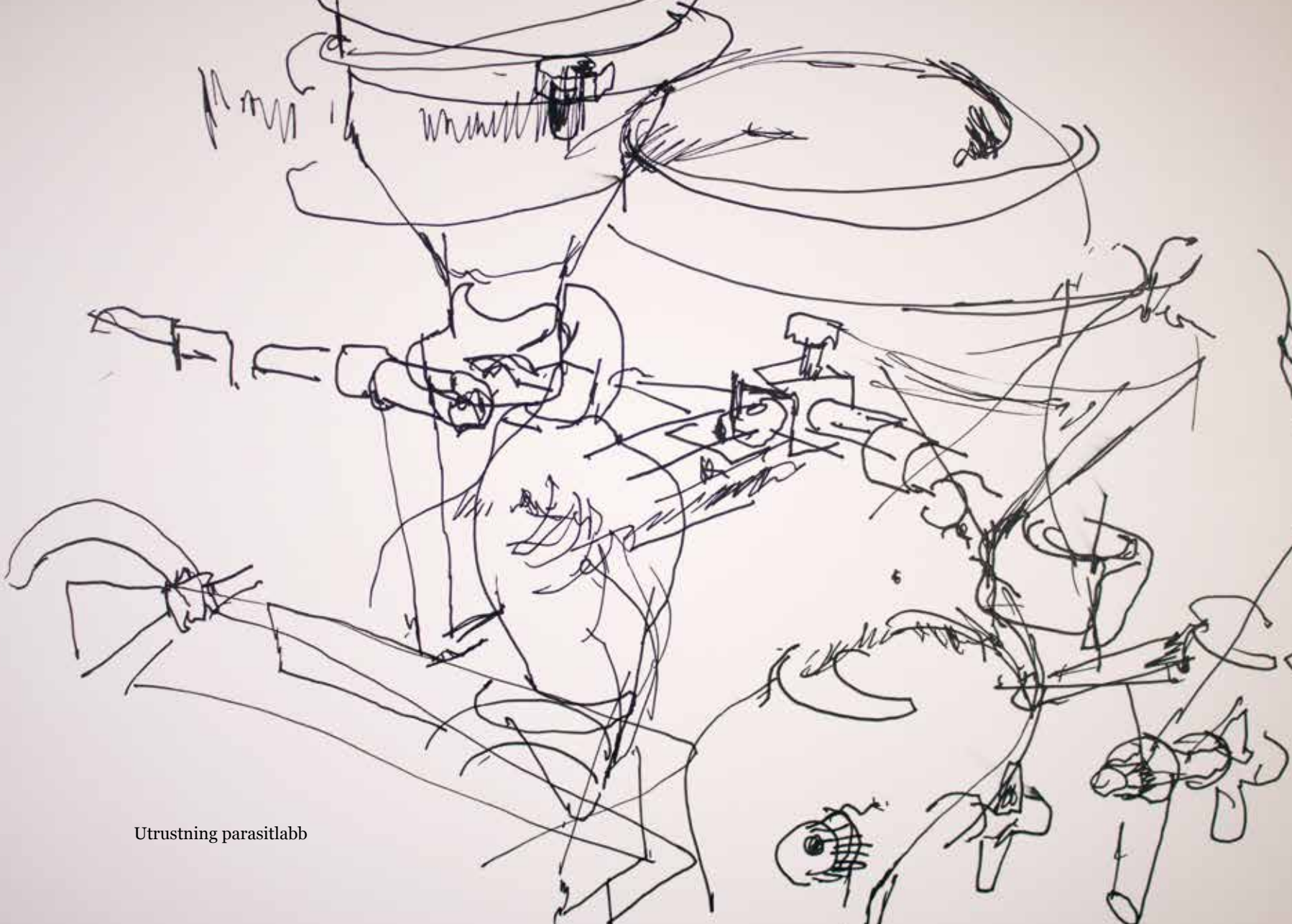
Lärkfalk tecknad under obduktion på avdelningen för patologi och viltsjukdomar.

Sidensvans som Johanna Hästö fann död på sin kolonilott. Hon
Rapporterade in den till SVAs viltrapportering och tecknade den.

Älg under obduktion.

Utrustning parasitlab

Texter: Johanna Hästö, Maria Nöremark, Jonna Bornemark, Ann Lindberg
Grafisk form: Eva Björkman
Omslag: Johanna Hästö
Tryck: Åtta.45 Tryckeri
Upplaga: 700

ISBN 978-91-527-2036-3

Konstfrämjandet
Uppland

Med finansiering från:

ISBN 978-91-527-2036-3